

Asia: VN/21072/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeuspalveluvirastosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausuntonne Oikeuspalveluvirastoa koskevan lakiehdotuksen luvusta 1 Oikeuspalveluviraston tehtävät ja organisaatio

Esityksen mukaan virasto muodostuisi valtakunnallisesta keskushallinnosta sekä alueellisista oikeusaputoimistoista ja edunvalvontatoimistoista. Keskushallinnon tehtävänä olisi viraston kehittäminen sekä hallinto- ja tukipalvelujen järjestäminen. Keskushallinnon rakenteesta ei olisi säännöksiä laissa, vaan sen rakenteesta ja viroista päättäisi viraston pääjohtaja.

Luonnoksen mukaan pääjohtaja päättäisi muun muassa organisaatiosta ja työjärjestyksestä. Suomen Asianajajaliitto ehdottaa kuitenkin tätä tarkennettavaksi, jotta esityksen tavoitteet laadultaan paremmasta ja yhteneväisemmästä sekä saavutettavammasta palvelusta toteutuvat. Säädöstasolla voisi määrätä esimerkiksi johto- tai ohjausryhmästä taikka muusta edustuksellisesta monijäsenisestä elimestä, jossa voisi olla edustus viraston eri toimialueilta.

2. Lausuntonne Oikeuspalveluvirastoa koskevan lakiehdotuksen luvusta 2 Julkinen oikeusapu

Suomen Asianajajaliitto pitää tärkeänä, että julkinen oikeusavustaja on jatkossakin velvoitettu noudattamaan hyvää asianajotapaa sekä toimimaan asianajajayhdistyksen valvonnassa, ja että julkisen oikeusavustajan esteellisyyttä koskevat jatkossakin samat säännökset ja määräykset kuin asianajajia valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetun lain (477/2016) 11 §:n edellyttämällä tavalla. Lisäksi asianajosalaisuuden katsotaan koskevan tehtävissään myös julkisia oikeusavustajia nykyisen valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetun lain 8 §:n sekä luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia heitä sääntelevän lain (715/2011) 8 §:n nojalla. Nämä tulisi ottaa huomioon keskushallintoa järjestettäessä.

3. Lausuntonne Oikeuspalveluvirastoa koskevan lakiehdotuksen luvusta 3 Talous- ja velkaneuvonta

Asianajajaliitolla ei ole huomautettavaa.

4. Lausuntonne Oikeuspalveluvirastoa koskevan lakiehdotuksen luvusta 4 Yleinen edunvalvonta

Suomen Asianajajaliitto kiinnittää huomiota siihen, että nykyisessä tilanteessa on esiintynyt ongelmia samoissa toimitiloissa työskentelevien oikeusavun ja velkaneuvonnan asiakkaaksi hakeutuvien esteellisyytarkastelussa, eivätkä käytännöt eri oikeusapupiireissä ole yhteneväisiä. Suomen Asianajajaliitto pitää tärkeänä, että toimintoja koskevat esteellisyys- ja salassapitovelvoitteet huomioitaisiin myös hallintoa järjestettäessä.

5. Lausuntonne Oikeuspalveluvirastoa koskevan lakiehdotuksen luvusta 5 Hankkiminen muulta palveluntuottajalta

Asianajajaliitolla ei ole huomautettavaa.

6. Lausuntonne Oikeuspalveluvirastoa koskevan lakiehdotuksen luvuista 6 ja 7 Erinäiset säännökset ja voimaantulo

Asianajajaliitolla ei ole huomautettavaa.

7. Lausuntonne talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain, oikeusapulain ja saamen kielilain muutosehdotuksesta

Asianajajaliitolla ei ole huomautettavaa.

8. Lausuntonne hallituksen esityksen perusteluista ja vaikutuksista

Suomen Asianajajaliitto pitää erilaisia viranomaisten hallinnollisia yhteistyöjärjestelyjä hyödyllisinä sikäli, kun niiden avulla voidaan esimerkiksi säästää kustannuksia ja parantaa palveluiden saatavuutta koko maassa. Tällä on kytkös myös oikeusturvan toteutumiseen. Esityksessä todetaan, että oikeusapu- ja edunvalvontapiirien kehittämiseen liittyviin ongelmiin on pyritty löytämään ratkaisuja nykymallissa ilman uuden viraston perustamista, esim. hallinto- ja tukitehtäviä jakamalla sekä yhtenäisillä käytännöillä. Tällaiset toimintamallit on kuitenkin katsottu riittämättömiksi.

Perusteluissa esitettyä näkemystä siitä, että yhden viraston on helpompi - kuin kuuden erillisen - valvoa hakijoiden yhdenvertaista kohtelua koko maassa, on pidettävä oikeana. Parhaassa tapauksessa eri oikeusapupiireissä noudatetuista erilaisista käytänteistä ja menettelytavoista voidaan omaksua hyväksi havaitut toimintatavat.

Toisaalta Asianajajaliitto kehottaa kiinnittämään erityistä huomiota siihen, että esitetty yhteistyö ei heikennä salassapitovelvoitteiden toteutumista. Siksi Asianajajaliitto pitää oikeana linjauksena, että muutoksella ei tulisi olemaan vaikutusta oikeusaputoimistoissa ja edunvalvontatoimistoissa substanssilakien perusteella käsiteltävien asioiden julkisuuteen ja salassapitoon.

Lisäksi Asianajajaliitto painottaa, että käytännön työskentelyolosuhteet yhteistyölle on järjestettävä siten, että salassapitosäännökset toteutuvat myös keskushallinnossa riittävällä tavalla. Tämä on huomioitava esimerkiksi työtilojen ja arkistoinnin järjestämisessä.

Vastuu asianajajien tapaohjeiden ja niihin sisältyvien salassapitosäännösten noudattamisesta ei ole oikeusministeriöllä vaan julkisilla oikeusavustajilla, ja toimitilojen osalta ehkä korostetusti johtavilla julkisilla oikeusavustajilla. Julkisilla oikeusavustajilla ei kuitenkaan käytännössä ole mahdollisuutta vaikuttaa toimitilojen suunnitteluun tai rahoitukseen. Siksi Asianajajaliitto pitää erityisen tärkeänä, että jo viraston perustamisvaiheessa huomioidaan salassapitosäännösten asianmukainen noudattaminen.

Toivonen Milla
Suomen Asianajajaliitto